

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2015-03-09
Stockholm

Mål nr
P 5593-14
P 5594-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätts dom 2014-05-15 i mål P 635-12 och P 1924-12, se bilaga

KLAGANDE

Strängnäs stift, Prästlönetillgångar, Box 84, 645 84 Strängnäs
Ombud: advokaten Tove Andersson, Wistrand Advokatbyrå, Box 11920,
404 39 Göteborg

MOTPARTER

1. Johan Andersson, Väla gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs
Ombud: Bernd Stümer, Väla Gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs
2. Lennart Andersson, c/o Föreningen Landskapsskydd i Strängnäs, Rällinge,
Stenhammar 2, 645 92 Strängnäs
Ombud: Gun Lövgren, Rällinge, 645 92 Strängnäs
3. Karin Asplund, Knutsberg 6, 645 92 Strängnäs
4. Göran Zetterlund, adress som 3
5. Torsten Johansson, Östgötagatan 42 Lgh 1001, 116 64 Stockholm
6. Birgitta Jönsson, adress som 5
7. Kerstin Karlsson
8. Apinunt Thornefors
Ombud för 7 och 8: advokaten Wilhelm Thornefors, Birger Jarlsgatan 42, 114 29
Stockholm
9. Wilhelm Thornefors, c/o Advokatfirman Wilhelm Thornefors, Birger Jarlsgatan 42,
114 29 Stockholm
10. Håkan Lindström, Åsbygård Helgarö, 645 92 Strängnäs
Ombud för 10: Gun Lövgren, Rällinge, 645 92 Strängnäs
11. Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, 645 80 Strängnäs

SAKEN

Bygglov enligt plan- och bygglagen (1987:10) för två vindkraftverk på fastigheterna Näs 1:4 och Knutsberg 1:2 i Strängnäs kommun

---

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandena om sammanträde, syn och begäran om inhämtande av sakkunnigutlåtande samt avvisar åberopad muntlig bevisning.
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Strängnäs Stift har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen i första hand fastställer länsstyrelsens respektive plan- och byggnadsnämndens beslut att medge bygglov samt i andra hand återförvisar ärendet till länsstyrelsen, alternativt plan- och byggnämnden, för förnyad prövning såvitt avser markens lämplighet för vindkraft avseende frågan om påverkan på fåglar.

Johan Andersson har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. Han har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla sammanträde och muntliga förhör samt företa syn i målet.

Lennart Andersson och Håkan Lindström har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. De har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla sammanträde i målet.

Torsten Johansson, Birgitta Jönsson, Karin Asplund och Göran Zetterlund har i första hand motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. De har i andra hand begärt att målet återförvisas för en förnyad prövning. De har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla sammanträde i målet och att de ska höras om sina iakttagelser av havsörn.

Kerstin Karlsson, Apinunt Thornefors och Wilhelm Thornefors har i första hand motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. De har i andra hand yrkat att ärendet ska återförvisas för fortsatt prövning. De har begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla sammanträde och muntliga förhör samt företa syn i målet. De har vidare begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta sakkunnigutlåtande från en expert på havsörn.

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun har inte inkommit med yttrande.

UTVECKLANDE AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN Strängnäs Stift

Mark- och miljööverdomstolens praxis ger möjlighet för att utredningsunderlag till stöd för bygglovsansökan kan kompletteras i ett senare skede än i första instans, särskilt om myndighet väcker sådan fråga först i överinstans. Länsstyrelsen framförde först i yttrandet till mark- och miljödomstolen att det, för att möjliggöra en bedömning av påverkan på havsörn och eventuellt fiskgjuse, är en förutsättning att flygstråk för ett havsörnspar kartläggs samt att kunskapen om fiskgjuse i berört område ökas utifrån att det inte är undersökt om fiskgjuse häckar i närheten. När stiftet fick tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens uppgifter till mark- och miljödomstolen vände sig Strängnäs Stift till ornitologisk expertis. Av expertutlåtande från den 14 oktober 2013 framgår dock att utifrån bedömda lämpliga födosöksplatser i förhållande till havsörnsboet och det eventuella fiskgjuseboet, respektive avståndet till aktuellt havsörnsbo, bedömdes de två vindkraftverken sannolikt inte utgöra någon förhöjd kollisionsrisk. För att bekräfta bedömningen togs möjligheten upp att genomföra en inventering och studera flygvägar under kommande vår/sommar. Strängnäs Stift framförde att stiftet inte motsatte sig att underlaget kompletterades med en sådan undersökning. Stiftet fick dock inte möjlighet till detta innan målet avgjordes. Strängnäs Stift har nu låtit utföra en fågelinventering till uppföljning av den ornitologiska bedömning som gjordes vid mark- och miljödomstolen. Det är skyddsavståndet under häckningstiden som är det relevanta. På grund av detta valdes studieperioden juni-juli. Ungarna är i boet ungefär 60 dagar. Studien avser tio procent av dessa häckningsdagar. Detta följer gängse förfarande som anger att minst tio procent av studiemomentet bör omfattas för att ge en god helhetsbedömning. Studien verifierar den tidigare sannolikhetsbedömningen. Det framgår att havsörnarna inte flyger i riktning eller över de planerade vindkraftverken. Placeringen av verken drygt en kilometer bort från havsörnsboet anges vara fullt tillräckligt i skyddshänseende. När det gäller fiskgjuse görs alltjämt bedömningen att det inte föreligger risk för störning från vindkraftverken. Frågan om fågelförekomst utgör således inte hinder mot att bygglov meddelas.

Johan Andersson

Strängnäs Stift har sedan 2008 då ansökan om bygglov gjordes haft kännedom om att berörd allmänhet informerat om att bl.a. havsörn häckade i närheten och att allmänheten begärt att utredning av flora och fauna måste ingå i beslutsunderlaget. Länsstyrelsens yttrande om örnar tillförde i sak inget nytt. Strängnäs Stift har medgett att det är ostridigt att örnar häckar i området. Uppgiften i stiftets utredning om att örnarna inte flyger in över land motsägs av att Helgöborna nästan dagligen ser örnar segla över land, ofta mellan Rällinge/Mälaren och Sörfjärden. Strängnäs Stift har inte fullgjort sin skyldighet att före beslut om bygglov göra de utredningar som ska ligga till grund för bygglov.

Lennart Andersson och Håkan Lindström

Av kommunens tillägg till översiktsplanen, Tema vindkraft, som antogs den 22 januari 2010, framgår bl.a. att det vid vindkraftsetablering är exploatörens ansvar att undersöka förekomsten av viktiga flyttfågelsträck samt viktiga häcknings- och födosöksområden för större rovfåglar. När det gäller havsörn kan t.ex. en frizon på 3 000 m från boplats till vindkraft vara nödvändigt. När det blev känt att Strängnäs Stift ansökt om två vindkraftverk på Näs och Knutsberg bildades en arbetsgrupp som i skrivelser till byggnadsnämnden och miljönämnden informerade om att det i området finns häckningsplatser för bl.a. fiskgjuse och havsörn samt stora mängder gåsfåglar som flyger mellan Sörfjärden och Rällingeviken för nattläger. Områdets yrkesfiskare och närboende kan intyga förekomsten av havsörn. Störst observationer sker under vinter- och vårmånaderna. Det bedrivs en aktiv jakt i närområdet vilket innebär att föda i form av inälvor lämnas på platsen. Detta visar att Strängnäs Stift haft kännedom om förekomst av havsörn och fiskgjuse i området för de planerade vindkraftverken. Strängnäs Stift har inte uppfyllt kravet i 8 kap. 20 § (äldre) plan- och bygglagen på en fullständig utredning av förekomsten av rovfågel och konsekvenserna för dessa vid en byggnation. Stiftets utredning kan inte anses tillgodose kraven på den kartering som anges i Vindkraftshandboken. Enligt denna är det nödvändigt men en kartering av fågelfaunan i berört område under minst en årscykel för att kunna bedöma påverkan.

Torsten Johansson, Birgitta Jönsson, Karin Asplund och Göran Zetterlund

De har gjort samma referens till översiktsplanen som Lennart Andersson och Håkan Lindström samt anfört att även de i yttranden till kommunen angående bygglovets påpekade att det finns rödlistade fåglar i området och att en fågelinventering saknades. Genom egna iakttagelser, nu senast vid tolv tillfällen i juli-september 2014, har de kunnat notera att havsörnar ofta flyger in över land och ofta befinner sig över de skogsområden där vindkraftverken är tänkta att byggas.

Kerstin Karlsson, Apinunt Thornefors och Wilhelm Thornefors

I det för exploatering föreslagna området finns mycket höga naturvärden, framför allt en skyddsvärd rovfågelfauna. Arter som är listade i EU:s fågeldirektiv samt den svenska rödlistan för hotade arter häckar årligen eller regelbundet. Förekomsten av övervintrande och häckande havsörn var väl känd redan innan stiftet ingav ansökan om bygglov. Platserna för vissa havsörns- och fiskgjusebon var kända för ornitologer. Däremot är det berörda området som helhet inte inventerat på bl.a. havsörn och fiskgjuse. Förekomsten av havsörn och fiskgjuse i området styrks av de redogörelser som lämnats av klagandena till mark- och miljödomstolen. Av stiftet åberopad utredning utgör inte en erforderlig inventering. Den komplettering av utredningen som nu skett består av begränsade observationer. Örnens häckningstid varar betydligt längre tid än de månader rapporten avser. De häckande örnarna uppehåller sig i området under hela året och deras flygvanor och födosökningsområden varierar under olika tider på året.

Området utgör ett mycket attraktivt område för bl.a. fiskgjuse och havsörn eftersom förutsättningarna är mycket goda i form av närhet till mat, lämpliga boplatser samt områdets ostördhet. Genom vad som är känt om förekomst av fiskgjuse och havsörn i området kan det konstateras att de två föreslagna vindkraftverken skulle få betydande negativa konsekvenser för dessa arter. De negativa konsekvenserna för havsörn och fiskgjuse skulle uppstå genom att fåglarna dödas eller skadas när de försöker passera vindkraftverken. Vindkraftverken kommer på så sätt att inverka negativt på mälarpopulationen av dessa rovfåglar, men även på populationen av havsörn i Finland

och Baltikum då havsörn häckande i dessa områden årligen övervintrar i området. Konsekvenserna för fladdermöss är helt okända.

Fiskgjusen är en art som Sverige har ett internationellt ansvar för att bevara då en betydande del av det europeiska beståndet finns i Sverige. Mälaren som helhet är ett av de viktigaste reproduktionsområdena i Sverige. Antalet påbörjade häckningar har under de senaste åren minskat kraftigt på många håll i landet. I ett undersökt område i västra Mälaren har minskningen nått 33 procent enligt uppgift på länsstyrelsens hemsida. Det berörda området är inte närmare inventerat men återkommande häckning av fiskgjuse i området på boplatser i direkt närhet till de planerade vindkraftverken är sedan många år väl kända för ornitologer, fiskare och boende. Fiskgjusen lever av fisk och jagar i såväl Granfjärden som Sörfjärden till vilka platser de flyger över land och passerar då även det tänkta området för vindkraftverken. Fiskgjusens bon byggs strandnära, men inte minst under spelflykten på våren rör sig fåglarna inte enbart över vatten utan även en bit från och högt över boet. När ungarna börjar flyga görs utflykter runt boet. Det är sedan slutet av 1970-talet dokumenterat att det finns fiskgjusebon 350 respektive 700 m från de planerade vindkraftverken. Även om häckning i detta bo inte säkert kunnat påvisas 2013 och 2014 visar förekomsten av bon att platsen är attraktiv för fiskgjusarna. Om inte häckningar kan fortlöpa varje år återupptas de ofta. Framtida återkommande häckningar kan därför förväntas. Så korta buffertavstånd som 350 respektive 700 m är uppenbart otillräckligt. Naturvårdsverket rekommenderar 2-3 km som buffertavstånd. Observationer från boende och fiskare under 2014 tyder även på trolig annan boplatser med fiskgjuse i närområdet till de planerade vindkraftverken. Ett stort antal iakttagelser från boende och verksamma i området styrker med tydlighet att havsörn ofta flyger över eller i närheten av platserna för de planerade vindkraftverken. Riktigheten av iakttagelserna stöds av vad som är känt för ornitologer beträffande förekomsten av havsörn i området. Naturvårdsverket rekommenderar ett buffertavstånd på 2-3 km. Havsörnsboet skulle komma att vara beläget inom detta avstånd till båda de planerade vindkraftverken, vilket ökar risken för kollision. De häckande örnarna flyger regelbundet i alla flygriktningar. Ungarna uppträder vid flygning oförutsägbart under sina utflykter från boet. Förutom att de vuxna häckande fåglarna riskerar att kollidera och medföra att inte heller ungarna skulle klara sig, föreligger en betydande risk att ungarna skulle kollidera med vindkraftverken och

dödas eller skadas. Det är även sannolikt att ungarna etablerar sig i närheten. Förutom häckande örnar uppehåller sig ett stort antal ungfåglar och andra övervintrande havsörnar i området. Även dessa örnar flyger ofta över Granfjärden till Sörfjärden varvid de passerar platserna för de planerade vindkraftverken.

Den av stiftet åberopade utredningen tydliggör att det erforderliga generella buffertavstånd om 2-3 kilometer i radie runt fiskgjusars och havsörnars bon inte kan erhållas i detta fall. Redan på denna grund saknas förutsättningar att bevilja bygglov. Riktigheten av utredningens slutsatser motsägs av utsagor från yrkesfiskare närboende och andra i området som styrker att havsörn ofta flyger in över land i direkt närhet till platserna för de planerade vindkraftverken.

Den föreslagna vindkraftsutbyggnaden är inte olämplig endast på grund av påverkan på rovfåglar och fladdermöss. Även andra fåglar som häger, tranor och olika sorters gäss passerar inför flytt i stora sträck över platserna för de planerade vindkraftverken. Lokaliseringen är även olämplig på grund av andra skäl som tidigare åberopats i målet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Gemensam handläggning

Sakägares överklaganden av nämndens beslut att bevilja bygglov har hos länsstyrelsen och i mark- och miljödomstolen i sak handlagts i två ärenden och vilket medfört att även Mark- och miljööverdomstolens sakprövningen har fördelats på mål nr P 5593-14 och 5594-14. Mark- och miljööverdomstolen har dock beslutat att målen ska handläggas gemensamt i målet nr P 5593-14.

Frågan i målen

Frågan i målen är om bygglov för vindkraftverken med den sökta placeringen kan beviljas med hänsyn till den avvägning som ska göras mellan intresset av att använda platsen för vindkraft och det allmänna intresset att skydda fåglar, bl.a. havsörn och fiskgjuse.

Tillämpliga bestämmelser

Tillämpliga bestämmelser redovisas i länsstyrelsens beslut.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Vid bedömningen av lämplig användning av mark- och vattenområden utgör kommunens översiktsplan ett vägledande dokument.

I det tematiska tillägget till översiktsplanen ”Tema vindkraft” som antogs den 22 januari 2010 framgår att förhållandena i området för den sökta vindkraftsetableringen är sådana att placeringen av vindkraftverk där är problematisk med hänsyn till bl.a. det rika fågellivet och kräver att lokaliseringen noga anpassas efter de naturvärden som finns i området. Strängnäs kommun har därefter den 29 september 2014 antagit en ny översiktsplan. Enligt länsstyrelsens granskningsutlåtande över förslaget är det en strategiskt inriktad plan där avvägning mellan olika intressen till stor del skjutits till nästa planerings- eller beslutsnivå. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att redovisningen av de olika intressena är mer generell än i det tematiska tillägget, men i planen framhålls att det är viktigt att under tidiga skeden av olika projekt, där mark- och vattenanvändning kan komma att ändras, undersöka om stor biologisk mångfald och/eller hotade arter finns och i så fall hur dessa eventuellt skulle kunna påverkas (s 94). Enligt Mark- och miljööverdomstolen ger den nya planen inte anledning att i aktuellt fall ställa lägre krav på utredningen än tidigare, vad avser det allmänna intresset att skydda fåglar, bl.a. havsörn och fiskgjuse.

Alla vilda fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningen och havsörnar och fiskgjusar har en bevarandestatus som kräver särskilt skydd mot skador och störningar (jfr Naturvårdsverkets rapport nr 5938 från januari 2009 ”Åtgärdsprogram för havsörn 2009-2013”). Kravet på skydd omfattar inte bara den tid som det finns ungar i boet utan tiden från etablering i boet till att ungarna lämnat det. För havsörnar anges att denna period omfattar februari-augusti och för fiskgjusar perioden april-augusti (jfr Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen 2009:2 bilaga 2 och 4). I

Vindvals rapport nr 6467 ”Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss” rekommenderas vad avser havsörn en buffertzona av 2-3 km från boplatser och koncentrationer.

Sökandens utredning konstaterar bl.a. följande. Det finns ett havsörnsbo och vindkraftverken är avsedda att placeras på en plats som ligger inom den rekommenderade buffertzonen. Havsörnarnas flygningar på den aktuella platsen studerades under sex dagar i juni-juli 2014 från en plats 1,5 till 2 km från boet. Fyrtio flygningar dokumenterades. Ett födosök in mot land noterades på mer än 1 kilometers håll från platsen för ett planerat vindkraftverk, men övriga var ut över Mälaren. Fiskgjusebo i närheten av platsen för planerade vindkraftverk kunde inte iaktas vid studier under 34 timmar. Sju flygningar av fiskgjuse dokumenterades. I rapporten dras slutsatsen att vindkraftverken sannolikt inte medför någon större påverkan på havsörnar samt ingen förhöjd risk för fiskgjuse samt att bygglov kan beviljas.

Av den av bolaget till Mark- och miljööverdomstolen ingivna rapporten har det bekräftats att platsen där de två vindkraftverken är avsedda att placeras är av särskild betydelse för havsörn genom det bo som finns inom buffertzonen till de planerade vindkraftverken. Området kan också antas vara av liknande intresse för fiskgjusar, vilket indikeras av uppgifter om tidigare fiskgjusebon nära platsen för lokaliseringen av vindkraftverken. Under nämndens handläggning av ärendet inkom ett flertal uppgifter från både miljöorganisationer och enskilda om att havsörnar och andra fåglar är frekvent förekommande på platsen. Ett stort antal uppgifter från enskilda har fortlöpande lämnats under målens handläggning.

Den sökta etableringen ligger inom område, som även i den nya översiktsplanen anges ha ett högt naturvärde ur regionalt och lokalt intresse, och som omges av områden som på flera sätt är skyddade. Mark- och miljööverdomstolen noterar att inom ett avstånd av ett par kilometer från platsen där vindkraftverken är avsedda att placeras redovisas bl.a. Sörfjärden som ett av länsstyrelsen utpekade riksintresse för naturvård bl.a. på grund av sitt värde för fågellivet.

Med hänsyn till vad som sammantaget framkommit i målet bedömer Mark- och miljööverdomstolen att utredningen inte ger tillräckligt stöd för slutsatsen att verkens placering på den aktuella platsen uppfyller kraven på anpassning till naturvärdena i området. Överklagandena i målen bör därför avslås. Detta innebär att ansökan om bygglov för den sökta placeringen av vindkraftverken inte beviljas.

Motparternas yrkanden om sammanträde och bevisning m.m.

Med den bedömning som Mark- och miljööverdomstolen gjort finns inte skäl att uppta den muntliga bevisning som åberopats. Det finns inte heller skäl att inhämta sakkunnigutlåtande eller att hålla sammanträde med syn.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att i övrigt pröva de invändningar som Kerstin Karlsson, Apinunt Thornefors och Wilhelm Thornefors anfört i Mark- och miljööverdomstolen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljööverdomstolerna inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Eywor Helmenius, tekniska råden Mikael Schultz och Karina Liljeroos samt hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-05-15
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr
P 635-12
P 1924-12

KLAGANDE i mål nr P 635-12

1. Johan Andersson, Väla gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs
2. Lennart Andersson, c/o Gun Lövgren, Rällinge, 645 92 Strängnäs
3. Karin Asplund, Knutsberg 6, 645 92 Strängnäs
4. Torsten Johansson, Östgötagatan 42, 116 64 Stockholm
5. Birgitta Jönsson, Östgötagatan 42, 116 64 Stockholm
6. Bernd Stümer, Väla Gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs
7. Kerstin Stümer, Väla Gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs
8. Göran Zetterlund, Knutsberg 6, 645 92 Strängnäs

Ombud för 1 och 7: Bernd Stümer, Väla Gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs

Ombud för 2: Gun Lövgren, Rällinge 645 92 Strängnäs

KLAGANDE i mål nr P 1924-12

1. Kerstin Karlsson, c/o Advokat Wilhelm Thornefors, Birger Jarlsgatan 42
114 29 Stockholm
2. Apinunt Thornefors, c/o Advokat Wilhelm Thornefors, Birger Jarlsgatan 42
114 29 Stockholm
3. Wilhelm Thornefors, c/o Advokat Wilhelm Thornefors, Birger Jarlsgatan 42
114 29 Stockholm

Ombud för 1 och 2: Advokat Wilhelm Thornefors, Advokatfirman Wilhelm Thornefors AB, Birger Jarlsgatan 42, 114 29 Stockholm

Dok.Id 368456

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

MOTPARTER i mål nr P 635-12 och mål nr P 1924-12

1. Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, 645 80 Strängnäs
2. Strängnäs stift, Prästlönetillgångar, Box 84, 645 84 Strängnäs

Ombud för 2: Advokat Tove Andersson, Wistrand Advokatbyrå, Box 11920
404 39 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut 2012-01-04 i ärende nr 403-4718-2010, se bilaga 1 samt Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut 2012-03-23 i ärende nr 403-993-2012 och 403-994-2012, se bilaga 2

SAKEN

Bygglov enligt plan- och bygglagen (1987:10) för två vindkraftverk på fastigheterna Strängnäs Näs 1:4 och Strängnäs Knutsberg 1:2

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar Bernd Stümers och Kerstin Stümers överklaganden i mål nr P 635-12.
  2. Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut 2012-01-04, dnr 403-4718-2010 samt 2012-03-23, dnr 403-993-2012 och dnr 403-994-2012, och upphäver Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommuns beslut 2010-11-03, § 276, om bygglov för vindkraftverk på fastigheterna Strängnäs Näs 1:4 och Strängnäs Knutsberg 1:2.
-

BAKGRUND

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, i det följande nämnden, beslutade att bevilja bygglov enligt plan- och bygglagen (1987:10) för uppförande av två vindkraftverk, 2 MW effekt, med högst en navhöjd på 95 m och en rotordiameter på 90 m.

Därutöver har nämnden meddelat beslut i ett anmälningsärende enligt miljöbalken.

Länsstyrelsens beslut har överklagats till mark- och miljödomstolen. Domstolen avgör denna dag även mål nr P 129-12.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Mål nr P 635-12

Johan Andersson, Bernd Stümer och Kerstin Stümer, i det följande Johan Andersson m.fl. om inte annat anges, har som det får förstås yrkat att beslutet om bygglov ska upphävas.

Lenhart Andersson har, som han får förstås, yrkat att beslutet om bygglov ska upphävas.

Karin Asplund, Torsten Johansson, Birgitta Jönsson och Göran Zetterlund, i det följande Karin Asplund m.fl., har som de får förstås yrkat att beslutet om bygglov ska upphävas.

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, i det följande nämnden, och Strängnäs stift har bestritt ändring.

Mål nr P 1924-12

Kerstin Karlsson samt Apinunt Thornefors och Wilhelm Thornefors har yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av det överklagade beslutet upphäver Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun beviljade bygglov för två vindkraftverk på

fastigheterna Strängnäs Näs 1:4 och Strängnäs Knutsberg 1:2. Alternativt att domstolen återförvisar ärendet för erforderlig fortsatt handläggning.

Nämnden och Strängnäs stift har bestritt ändring.

UTVECKLING AV TALAN

Till stöd för sina respektive talan har parterna anfört i allt väsentligt vad som framgår av de överklagade besluten och hänvisat till tidigare ingivna handlingar. Därutöver har parterna gjort sammanfattningsvis följande tillägg och förtydliganden.

Johan Andersson m.fl.

En etablering av två vindkraftverk invid Mälaren kommer att beröra ett stort antal boende runt Mälaren. Vindkraftverken kommer även att ha en negativ inverkan på friluftslivet och turismen.

Lokaliseringen av vindkraftverken riskerar att skador uppstår på Rällingelandskapet som bl.a. uppvisar höga geologiska och botaniska värden. Något villkor för hur den känsliga miljön ska skyddas saknas.

Länsstyrelsen har i sitt beslut enbart beaktat svensk lagstiftning, dvs. plan- och bygglagen och miljöbalken. Länsstyrelsen har åsidosatt EU-lag, bl.a. maskindirektivet, och andra lagar samt olika grundläggande rättsliga principer som rör äganderätt och marktillgång, intrång i annans verksamhet och likabehandling m.m. som gäller före eller jämte plan- och bygglagen och miljöbalken.

Beslutet innehåller också felaktiga uppgifter om vindkraftverkens avstånd till närmsta bebyggelse eftersom koordinaterna saknas för verkens placering. Det saknas även uppgifter om verkets storlek och typ m.m. Länsstyrelsen har vidare helt summariskt redogjort för de synpunkter som inkommit på beslutet om bygglov.

Länsstyrelsen har angett att vindkraftverken ska ligga i ett område som har utpekats av Energimyndigheten som ett riksintresse för vindbruk. Det är dock inte ett angivet område enligt miljöbalken. Länsstyrelsen har dock inte angett att det i området finns riksintresseområden för det rörliga friluftslivet och för fisket i första hand föreligger i området. Området var också tidigare utpekats som ett Natura 2000-område.

Länsstyrelsens hänvisning till översiktsplanen och det tematiska tillägget kan inte vara tillräckligt för att godkänna placeringen av vindkraftverken på platsen. Detta på grund av att dessa handlingar inte är juridiskt bindande.

Länsstyrelsen vidtog inga särskilda åtgärder för att undersöka eller utreda de mycket omfattande invändningar som den berörda allmänheten anförde i sina överklaganden. Istället utgick länsstyrelsen ifrån det bristfälliga beslutsunderlaget som presenterats av Strängnäs stift och som legat till grund för nämndens beslut. I beslutsunderlaget saknas t.ex. hänvisning till att servitut saknas för att använda befintliga vägar eller att fastigheten Näs 1:4 är utpekats som fågelskyddsområde.

Länsstyrelsen har vid sin prövning inte beaktat de invändningar som framförts om bristande samråd, om vindkraftverkens placering och storlek, om undersökningar av intrång i skyddsvärda biotoper och djurliv samt fågelskyddsområden, om bullerstörningar samt om vindkraftverkens intrång i strandskyddat område.

Trots att utredningar om flora och fauna samt buller-, ljud- och ljusstörningar har efterfrågats har länsstyrelsen inte närmare utrett dessa frågor. Dessa utredningar borde vara en självklar del i det beslutsunderlag för att bedöma intrånget i naturen och livsmiljön.

Länsstyrelsen har vid sin prövning åsidosatt gällande krav på säkerhetsanordningar vid maskiner. Bestämmelserna om säkerhet framgår av plan- och bygglagen, miljöbalken samt maskindirektivet.

Tidigare inlämnade redogörelser för förekomsten av havsörn, fiskgjuse m.m. har inte beaktats. Inte heller har de uppgifter som lämnats om flyttfågelsträck mellan Sörfjärden och Rällingeviken rakt över de fastigheter som nu avses beaktats. Den tidigare begäran om inventering av fladdermöss har inte heller beaktats.

Lennart Andersson

Nedsatt fastighetsvärde och begränsad markanvändning

De båda vindkraftsverkens placeringar på fastigheterna Knutsberg 1:2 och Näs 1:4 är sådana att de kommer att begränsa den ekonomiska markanvändningen av fastigheten Strängnäs Helgarö-Väla 1:1 eftersom det inte blir möjligt att bebygga fastigheten i anslutning till Liljelund och Annelund. Dessutom får fastigheten ett minskat attraktionsvärde för bebyggelse och vistelse på fastigheten nära villaområdet vid Skoga och markområdet mot Rällingeviken.

Nedsatt livskvalitet i boendemiljön

Mangårdsbyggnaden på fastigheten Helgarö-Väla 1:1 ligger ca 2 km från vindkraftverket på fastigheten Näs 1:4. Vindkraftverket är högt placerat i topografin och väl synligt från bostaden. Få höjder i siktfältet begränsar vindkraftverkets påträngande upplevelse. Detta innebär visuella störningar från en orolig horisont med roterande vingar och varselljus.

Den höga placeringen av vindkraftverket på fastigheten Näs 1:4 och med tanke på det öppna landskapet och den förhärskande vindriktningen kommer ljudstörningar att försämra livskvaliteten. Lågfrekvent buller når längre än vad de mätningar som oktavbandet dB(A) omfattar och visar. Skador på människor som varit långvarigt utsatta för lågfrekvent buller har påvisats men är ännu inte utredda och ska respekteras med betryggande hänsynsavstånd enligt utländska rapporter. Forskning i Sverige pågår bl.a. vid Lunds universitet.

Brister i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)

Fastigheten Helgarö-Väla 1:1 riskerar att beröras av krav på intrång inom fler delar av fastigheten med omfattande vägbyggnad för framkomst till uppbyggnad av vind-

kraftverk. Ingen lösning för möjlig transportväg är ännu presenterad. MKB presenterar felaktiga/godtyckliga förutsättningar.

Behovet av eller sträckning för lednings- och kabeldragning är presenterad i MKB:n. Utifrån dessa brister i MKB:n kan heller inte bedömas vilket intrång eller skadenivån som exploateringen i landskapet orsakar.

Dessa tre punkter visar på behov av intrång i förvaltningen av fastigheten Helgarö-Väla 1:1 som inskränker och begränsar äganderätten och den ekonomiska markanvändningen. Detta kan jämföras med en kränkning av grundläggande äganderättsliga principer.

Stora miljömålskonflikter utsluter vindbruk som områdets bästa användning och god hushållning med värdefulla naturresurser

Länsstyrelsen har i ett yttrande till nämnden i anledning av ansökan om bygglov för vindkraftverken bl.a. uppgett att "[b]edömningen av platsens lämplighet och vägningen mellan enskilda och allmänna intressen förutsätts göras av Strängnäs kommun". Enligt nämndens bedömning har det allmänna intresset avseende god hushållning företräde före bevarandet av landområdets alla värden.

Riksintresseområdet för vindbruk har vägts mot de mostående intressen som bevarande av följande värden som område 2 omfattas av, nämligen:

- riksintresse för rörligt friluftsliv i Mälarens öar och strandområden samt riksintresse yrkesfisk,
- höga värden inom nyckelbiotoper, fornminnen och strandskydd,
- mycket höga värden representerade av regionalt intresseområde för kulturmiljövården,
- höga värden som restriktionsområde enligt 3 kap. 2 § för opåverkade områden (därtill finns naturvårdsavtal och naturvärdesobjekt), samt
- länsstyrelsen naturvårdsprogram.

Dessa unika värden tillåts att skadas i varierande grad och äventyras för en planerad och påbörjad och långsiktig överproduktion av el för export. Vinstdrivande multinationella företag tillåts, med stöd av ensidigt gynnande lagstiftning att exploatera landskapet och skada livsmiljöer för människor, djur och natur. Detta kan orimligen vara förenligt med ”det allmänna intresset och god nationell hushållning”. Den nationella produktionen av el är nästan fri från utsläpp av koldioxid och vindkraftverk producerar inte med lägre utsläpp än Sveriges genomsnitt på 18 g CO₂/kWh, enligt Svensk energi. Inget utbyte i den ökande svenska elproduktionen är planerad. Vindkraftssatsningen planeras/tvingas (kvotplikt) alltså in under en 20-årsperiod då basproduktionen av el från kärn-vatten-värmekraft mer än väl antas försörja nationens behov. Regeringens planeringsmål kräver uppbyggnad av ytterligare 5–6 000 vindkraftverk för elexport. Detta kommer att orsaka landet ökade utsläpp av växthusgaser med 0,6–0,7 miljoner ton CO₂/år fram till 2020 när Sverige i miljömålsarbetet i stället åtagit sig EU:s största minskning.

Miljöbelastande överproduktion av el för export värderas i handläggningen felaktigt högre än värnandet av de höga natur- och kulturvärden som ingår i Mälardalen och som är unika miljöer för människors boende och friluftsliv. Detta gäller inte minst i ett internationellt perspektiv.

I området finns häckande fiskgjuse och havsörn. Stora flockar av grågäss, ishavgäss och vitkindad gås passerar på sensommaren över vindkraftverkens föreslagna placering i sin flykt från betesängar till nattläger i Rällingeviken. I mark- och miljööverdomstolens dom 2012-07-04, mål nr M 8344-11, anges att minsta avstånd mellan örnbö och vindkraftverk ska vara minst 2 000 meter.

Med hänsyn till riksintressen så kränker en etablering av vindkraftverken på platsen rätten att vistas i området som tillkommer alla genom allemansrätten.

En ny väg ska byggas till vindkraftsområdet som gränsar till fastigheten Väla 1:1. Vägsträckningen och dess konsekvenser för fastigheten är inte utredda och redovisade. Dikningar i samband med etableringarna är inte utredda och redovisade.

Påverkan på vattendrag och vattenföring i skogen är inte utredda och redovisade. Prövningen av riskerna för hälsa och säkerhet är inte utredda och redovisade. Det norra vindkraftverket klarar inte strandskyddet om 100 meter. Länsstyrelsen har för avsikt att beslut om utvidgade strandskyddsområden vid Mälaren i Strängnäs kommun. Syftet är att långsiktigt trygga förutsättningar för allmänhetens tillgång till strandområden och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten i områden som inte redan har förlorat i betydelse på grund av exploatering.

Karin Asplund m.fl.

Synpunkter på själva byggnationen och lokaliseringen

De två vindkraftverken är närmast att jämföra med två industribyggnader av vidlyftiga dimensioner som ska placeras i en lantbruks- och naturmiljö.

De handlingar som har funnits tillgängliga hos nämnden saknar beskrivningar om vilka konsekvenser byggandet och driften av vindkraftverken kommer att få på närmiljön och det är inte rimligt att inte få uppgifter om det när man ska ta ställning i en så här viktig fråga. De närboende borde i vart fall få ta del av de miljökonsekvensbeskrivningar som enligt miljöbalken måste göras inför så genomgripande byggen som dessa.

De två planerade vindkraftverken vilkas höjd blir minst 140 m och max 160 m, och som motsvarar höjden av Kaknästornet i Stockholm, kommer att ligga mycket nära fastigheterna Knutsberg 1:9 och Knutsberg 1:10. Om vindkraftverken uppförs kommer det i hög grad påverka livsrummet med bl.a. ständigt roterande vingbladsskuggor över de öppna fälten som fastigheterna vetter mot.

Att bygga och förvalta vindkraftverken kräver infrastruktur. Av de handlingar som var bilagade bygglovet framgår att SEVAB har nät som man kan koppla på ca 5 km bort. Av handlingarna framgår dock inte hur ledningarna från verken ska dras och därmed inte heller hur dragningarna av ledningarna kommer att påverka närmiljön.

Av bygglovshandlingarna framgår det inte hur allt byggmaterial och maskiner ska komma till byggarbetsplatsen, detta trots att flera instanser har begärt att få uppgift om detta. På ritningarna framgår endast färdvägen mellan verken och inte färdvägen fram till dem.

Det påstås att färdvägarna ska ha beskrivits i miljökonsekvensbeskrivningen den har det dock inte gått att ta del av. Enligt beskrivningen i länsstyrelsens beslut ska transporter av byggmaterial ske på ”befintliga och lokala vägar, en ny väg kommer att anläggas till vindkraftverken och den kommer att anläggas i skogsmark på fastigheten Näs 1:4 med fortsättning från befintlig väg”.

Om länsstyrelsen med ”befintliga vägar” menar de allmänt asfalterade vägarna på Fogdön, så har dessa svårt att klara den tunga trafik som en sådan byggnation kräver. Vägar som ligger närmast de tänkta vindkraftverken är enskilda vägar, dvs. grus- och jordvägar som inte tål tung trafik.

Har nämnden och byggherren kontaktat ägarna till de fastigheter där de enskilda fastigheterna går och att de har godkänt att transporter får gå på vägarna? Fastigheterna Knutsberg 1:9 och Knutsberg 1:10 är belägna längs med en sådan väg som kanske kommer att beröras av byggnationen. Om byggnationen skulle bli av utgår ifrån att byggtrafiken inte kommer att hindra att komma fram till och ifrån fastigheterna eller att trafiken kommer att störa.

Fastigheterna Knutsberg 1:9 och Knutsberg 1:10 ligger i vindriktningen från vindkraftverken. Det larm som produceras från vingar, växlar och generatorer kommer att föras mot fastigheterna. Det är högst sannolikt att om vindkraftverken kommer det finnas ett ständigt bakgrundsljud. Detta kan inte vara rimligt. Forskningsresultat visar att sådana störningar kan leda till hälsoproblem som trötthet och nedsatt prestationsförmåga. Nämnden har bestämt vissa försiktighetsmått för vindkraftverken. Enligt länsstyrelsens beslut är avståndet till närmsta bebyggelse ca 680 m och att detta innebär att placeringen av vindkraftverken inte kan anses medföra en betydande olägenhet för de befintliga bostäderna.

Som länsstyrelsens beslut kan läsas så innebär det att vindkraftverken kommer att medföra en olägenhet. Det känns konstigt att man i ett beslut för en byggnation av denna dignitet får lov att använda sig av svårt definierade begrepp och inte exakta värden som går att kontrollera vid en eventuell tvist. Det får förstås som om att länsstyrelsen bedömt att de försiktighetsmått nämnden beslutat om är fullt tillräckliga.

En rapport från Aalborgs universitet i Danmark från 2010 visar bl.a. att närboende riskerar att störas inomhus av det lågfrekventa buller som vindkraftverken alstrar. Ett bygglov ska innehålla tydligt uppsatta gränsvärden för vilka ljudnivåer verken får producera, regler för kontrollmätning och regler om vad som ska ske om gränsvärdena överskrids.

De syn- och ljudintryck som dessa två vindkraftverk skulle orsaka kommer att menligt påverka de människor som blir utsatta för dem. Två närliggande vindkraftverk påverkar varandra negativt vad gäller ljudnivåer. Tillsammans alstrar verken mer ljud än från vart och ett. De högt belägna varselljuserna kommer att ge ett störande, kraftigt och bländande sken vida omkring. Det är inte tillfredsställande, varken för dem som bor långt bort från vindkraftverken eller för de som bor nära.

Det är oklart vilka konsekvenserna blir för de som vistas i naturen och på djurlivet samt på naturen eftersom vindkraftverken ska placeras inom ett område som enligt den nuvarande översiktsplanen är utpekade som riksintresse för friluftslivet.

Av länsstyrelsens beslut framgår att "[i]nte heller kommer vindkraftverken nämnvärt inkräkta på det rörliga friluftslivet eller anses påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden".

Som länsstyrelsens beslut får förstås kommer vindkraftverken att inkräkta på dessa värden. Det är dock oklart hur. Beslutet talar inte om på vilket sätt verken får inkräkta på nämnda värden. Vad betyder "nämnvärt"? Vad är det en eventuell byggherre ska iaktta för att inte inkräkta.

Storleken på de planerade vindkraftverken är så omfattande att de kommer att förändra landskapet på ett negativt sätt. Det känns inte trevligt att i framtiden se dessa markanta 140–160 m höga inslag över trädkropparna i den omedelbara närheten. De kommer även att påverka luftrummet vida omkring, över Mälaren med dess öar och över ett större landområde i Södermanland.

Vindkraftverk brukar kräva ett öppet landskap för att kunna uppnå maximal effekt. Eftersom de utmärkta platserna finns mitt i skogen kommer en eventuell etablering, eftersom man måste över trädkropparna för att nå maximal effekt, betyda att själva landskapet förändras negativt. Hur stora ytor kräver driften av de två verken på kringliggande mark? Hur mycket av skogen måste skövlas för att tillfartsmöjligheter ska finnas. Det finns, enligt länsstyrelsen, nyckelbiotoper som bör skyddas på de fastigheter som nu föreslås bebyggas. Man kan även förundras över att vid en förfrågan på Knutsberg 1:2 dör delar av fastigheten enligt beslut i Länsstyrelsen i Västmanlands län och Länsstyrelsen i Södermanlands län är utlagt som naturreservat.

En eventuell byggnation och etablering av så stora vindkraftverk kommer att ställa krav på infrastrukturen; anslutningsvägar, elnät och kraftledningar osv. Detta kommer inte bara att betyda förändringar för de som bor närmast utan för hela norra Fogdön inklusive Åsby samhälle. Det utskickade materialet innehåller ingen information om hur el ska ledas bort ifrån verken och om hur detta kommer att påverka omgivningen.

Oro för hur vindkraftverken kommer att få för traktens rika djurliv. Stora mängder flyttfåglar flyger varje år över dessa arealer, havsörnar vinterhäckar här och fiskgjusen, som enligt SLU:s Artdatabas är skyddad enligt skyddsklass 3, häckar just i detta område.

Artskyddsförordningen stadgar att man inte avsiktligt får döda örnar och skyddade arter. Bygge av vindkraftverk medför visserligen inget avsiktligt dödande, men följden av bygget blir att örnar dödas. Vindkraftverken kan därför inte accepteras.

Dessa försämringar sammantagna av närmiljön kommer dessutom att påverka värdet av fastigheterna negativt.

Byggherren har i ett brev till nämnden meddelat att vindkraftverket på fastigheten Knutsberg 1:2 ska flytta 35 m söderut. Det skulle betyda att vindkraftverket skulle uppföras endast 105 m från strandlinjen och endast 5 m från strandskyddat område.

Nämndens handläggning av ärendet

Handläggningen har inte varit bra. Det har inte varit lätt att få ge uttryck för sin mening. Detta trots att de närmast boende har en demokratisk rätt att få framföra sina åsikter, att bli hörda och att bli respekterade för sin oro.

Det har även varit svårt att få framföra åsikter vid de möten som har varit. Diskussionerna har letts över till att mer övergripande handla om Strängnäs kommuns framtida energipolitik och inte om de konkreta planerna på vindkraftbygget.

I april 2009 kommenterade vi bygglovets hos nämnden i en skrivelse som innehöll en rad frågor som behövde besvaras. Nämnden har inte hört av sig, inte ens för att bekräfta att skrivelsen inkommit. Det var först när nämnden meddelade beslut om bygglov

Det är anmärkningsvärt att de närmast boende inte får svar på frågor som har ställts i ärendet. Av bygglovshandlingarna framgår det att man har skickat en begäran om byggherreyttrande till byggherren där konsultföretaget, enligt de utsända handlingarna, ska ha bemött alla yttranden som har inkommit. Svaren från byggherren hade dock inte bilagts de handlingar som kommunicerats. Det är svårt att se det rimliga i detta, den ena parten får lov att bemöta frågor, den andra får inte svar på sina. Detta hanterande kan inte vara rimligt.

I beslutsprotokollet från nämnden stod det också att det skulle ha funnits en skriftlig reservation bilagd protokollet. Den fanns dock inte med i de utskickade handlingarna.

De nu utskickade handlingarna var inte kompletta och de frågor som ställts har inte besvarats. Med tanke på den nonchalans som nämnden har bemött med har de inte agerat på ett ärligt, tillmötesgående och förstående sätt mot kommuninvånarna i denna fråga.

Örn har observerats över Näs åkrar vid flera tillfällen under september och oktober 2013. Av en undersökning genomförd på Gotland framgår att flera fåglar än vad man tidigare har trott kolliderar med vindkraftverk varje år. Enligt undersökningen skördar varje vindkraftverk 18 fågeloffer varje år och ju större vindkraftverket är, desto fler fågelliv tar det.

Kerstin Karlsson samt Apinunt Thornefors och Wilhelm Thornefors

Länsstyrelsens beslut är felaktigt och bör ändras. Platsen är inte lämplig för byggnation av vindkraftverk. Utredningen i ärendet är bristfällig. Såväl nämnden som länsstyrelsen har i sin prövning underlåtit att på ett erforderligt sätt utreda ärendet och att fullt ut pröva anförda grunder och omständigheter.

Det är sedan länge väl känt för de närboende att havsörn är rikt förekommande i trakten och även uppehåller sig och häckar i närområdet till de planerade verken. Utfodring av havsörn har under många år skett vintertid på Mälarens is i området kring Hässelbyholm ett antal kilometer från de planerade vindkraftverken. Ett stort antal havsörnar besöker regelbundet utfodringsplatserna. De platser intill Mälarens strand där vindkraftverken är planerade att uppföras är belägna i havsörnens födosöksområden. Avståndet mellan ett nu befintligt örnbö där ett havsörnspar återkommande häckar och de planerade vindkraftverken är endast ca en kilometer. Örnarna kan även regelmässigt iakttagas intill de platser där de två vindkraftverken är planerade att uppföras.

De planerade vindkraftverken skulle allvarligt störa häckning och utgöra en betydande negativ påverkan på havsörnspopulationen.

Ingenting i ansökan om bygglov är dock i närmare sak relaterat till förekomsten av havsörn eller fågelbeståndet i övrigt inom det aktuella området.

Ansökan om bygglov är i väsentliga hänseenden bristfällig. Bland annat saknar ansökan det nödvändiga underlag som behövs för att bedöma de planerade vindkraftverkens påverkan på havsörn, fiskgjuse och fladdermöss. De föreslagna platserna är olämpliga med hänsyn till skyddet för havsörn och fiskgjuse. Även inverkan på andra fågelarter och på fladdermöss måste utredas.

Det är dokumenterat att ett havsörnsbo är beläget på drygt 1 km från de planerade vindkraftverken. Två ungar ringmärktes i boet 2013. Andra havsörnsbon finns dokumenterade på ett par kilometers avstånd. Boende i området samt fiskare uppfattar även att ytterligare ännu icke dokumenterade örnböner kan finnas i närområdet. Det är därtill sedan länge väl känt att ett stort antal havsörnar vintertid samlas på Granfjärden utanför de planerade vindkraftverken.

Ett fiskgjuse bo är beläget några hundra meter från de planerade vindkraftverken. Fiskgjuse har sedan i vart fall 1980, med visst uppehåll, häckat i boet. Även andra fiskgjusebon har tidigare under åren iakttagits, och ytterligare fiskgjusebon torde finnas i området.

Erforderliga skyddsavstånd till såväl havsörnsbon som fiskgjusebo omöjliggör helt byggnation av de planerade vindkraftverken. Några sakliga skäl finns inte att frångå dessa i praxis vedertagna skyddsavstånden.

Planerad byggnation av vindkraftverken så nära fiskgjusebo och havsörnsbo torde även strida mot artskyddsförordningen. Utredningen i denna fråga saknas helt.

Behovet av fågelinventering vid prövning av vindkraftverk framgår av Boverkets handbok. Behovet av fågelinventering och särskilt av utredning kring rovfåglar i varje enskilt bygglovsärende avseende vindkraftverk i det aktuella området har även tydliggjorts i kommunens eget dokument ”Tema vindkraft”.

Strängnäs stift har gett in en handling avseende påverkan av vindkraftverken på havsörn och fiskgjuse i Knutsberg-Näs. Undersökningen är gjord i juni 2013, dvs. mer än fem år efter det att ansökan om bygglov lämnades in. I handlingen konstateras att det generella skyddsavståndet om 2–3 km radie runt ett havsörnsbo inte kan uppnås i aktuellt fall. Vidare framgår det att studier visar att en kilometers fri zon runt aktiva bon kan räcka för att hålla påverkan nere till en acceptabel nivå, förutsatt att vindkraftverken inte byggs i de riktningar havsörnar mestadels flyger och jagar. Det framgår dock inte var som anses utgöra en acceptabel nivå. Därefter redovisas ett resonemang om att det skulle vara högst osannolikt att det är åt Mälarsidan havsörnarna flyger ut och in från Näsudden och inte över land där vindkraftverken planeras. Detta är oriktigt och närboende har iakttagit havsörnar flygande och födosökande in över land. Slutsatserna verkar bygga främst på två korta egna besök i området samt egna studier i landskapet. Inte heller ha koncentrationen av ett stort antal övervintrande havsörnar i området beaktats.

Strängnäs stift

Vad klagandena har anfört i stor utsträckning utgörs av synpunkter på allmänna intressen.

Utifrån bedömda lämpliga födosöksplatser i förhållande till aktuellt havsörnsbo och det eventuella fiskgjuseboet respektive avståndet från havsörnsboet till de två vindkraftverken bedöms det inte som sannolikt att vindkraftsverken kommer medföra någon större påverkan (havsörn) respektive inte utgöra någon förhöjd kollisionsrisk (fiskgjuse). För att bekräfta denna sannolikhetsbedömning bör en inventering och undersökning av flygvägar göras under våren eller sommaren.

Om det bedöms vara behövt av domstolen att underlaget måste kompletteras med en inventering beträffande havsörns- och fiskgjuseförekomsten i området motsätter sig inte stiftet en sådan inventering. Det kan härvid noteras att sådan handläggning beträffande utredning med motsvarande omfattning och tidsaspekt nyligen också har vidtagits av mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt i mål nr M 2613-13, sedan där aktuella bolaget i skrivelse i november ett år påtalat viljan att komplettera med inventering av kungsörn om domstolen ansett det påkallat och så också gjorts under våren det kommande året. Om domstolen nu gör en annan bedömning än den mark- och miljödomstolen gjorde i nämnda avgörande motsätter sig stiftet inte att ärendet, med undanröjande av länsstyrelsens beslut, återförvisas till länsstyrelsen för fortsatt handläggning efter kompletterande utredning. Någon annan vid domstolen tillkommande fråga än eventuellt påverkan på fåglar som skulle vara av relevans för prövningen har inte framkommit.

Platsen där vindkraftverken är avsedda att placeras är inte föremål för något fågel-skydd vilket gjorts gällande.

Energimyndigheten har under handläggningen hos mark- och miljödomstolen fortsatt sitt arbete med revidering av områden av riksintresse för vindbruk. Det i målet aktuella området återfinns efter revideringen inte i kartsiktet på Vindbrukskollen som utpekar riksintressena. Det kan dock noteras att Energimyndigheten har gjort bedömningen att riksintresseområden för vindbruk 2008 med pågående projektering kvarstår med samma status som tidigare, låt vara att myndigheten uttalat detta för tillståndspliktiga projekt som inlett myndighetssamråd, tecknat markarrendeavtal, genomfört vindmätningar med gott resultat och där det finns en investeringsvilja för en fortsatt utveckling av projektet.

Detta projekt är inte tillståndspliktigt, men är sedan länge godkänt avseende genomförd miljöanmälan enligt miljöbalken, avser uppförande på egen ägd mark, investeringsviljan finns för en fortsatt utveckling av projektet och bygglov, som stått sig vid en överprövning hos länsstyrelsens, meddelades redan i november 2010.

Såvitt avser vindtillgång kan noteras att merparten av projekteringsområdet har en vindhastighet på 7,1–7,5 m/s 100 meter över marken enligt den nya, mer detaljerade vindkarteringen som genomförts. Förhållandena för vindbruk är alltså mycket goda.

Förekomsten av riksintresse för vindbruk är inte en förutsättning för att vindkraftverk ska kunna uppföras. Utifrån ovan påtalade omständigheter och i synnerhet då förhållandena på platsen alltså är lämpliga för vindbruk bär alltså en nu justerad beteckning sakna betydelse för utgången av målets prövning i sak.

INKOMNA YTTRANDE

Mark- och miljödomstolen har förelagt länsstyrelsen att yttra sig i målet. Länsstyrelsen har inkommit med en utredning rörande förekomsten av havsörn och rovfåglar i området där vindkraftverken ska uppföras.

Av utredningen framgår bl.a. följande. Ungefär 1,5 km från platsen för vindkrafts-etableringen finns en havsörnhäckning. Ansökan om bygglov saknar redogörelse för vilka de vanligaste flygstråken är för det häckande havsörnsparret i området. För att möjliggöra en bedömning av påverkan på havsörn och eventuellt fiskgjuse är det en förutsättning att kartlägga havsörnsparrets flygstråk. – Beträffande fiskgjuse är kunskapen i denna del av Mälaren liten. För andra delar av Mälaren finns inventeringsrapporter. Det är inte omöjligt att även fiskgjuse häckar i närheten. – Strängnäs kommun har i det tematiska tillägget till översiktsplanen angett att det är exploitörens ansvar att undersöka bl.a. viktiga häcknings- och födosöksområden för större rovfåglar samt viktiga sträckningsvägar och födosöksområden för fladdermöss. Motivet är att få en samlad bild av miljökonsekvenserna. Detta är ett mycket viktigt underlag och utan en sådan beskrivning är det nästintill omöjligt att bedöma en eventuell påverkan på rovfågeln i det enskilda fallet.

UTREDNINGEN I MÅLET

Parterna har gett in viss skriftlig utredning.

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde och syn. Vid sammanträdet har domstolen hållit vittnesförhör med Elisabeth Östlin och Urmas Bergfeld.

DOMSKÄL

Utgångspunkter för prövningen

Ärendet inleddes hos nämnden före den 2 maj 2011. Av övergångsbestämmelserna till plan- och bygglagen (2010:900) framgår att plan- och bygglagen i dess äldre lydelse ska tillämpas.

Av 8 kap. 20 § plan- och bygglagen framgår att när en bygglovsansökan görs, ska de ritningar, beskrivningar, och uppgifter i övrigt lämnas in som behövs för prövningen.

Klagorätt

Bernd Stümer och Kerstin Stümer var inte part i det överklagade beslutet. Beslutet kan därför inte anses ha gått dem emot. Deras överklaganden ska därför avvisas.

Mark- och miljödomstolen noterar att Bernd Stümers och Kerstin Stümers överklaganden överensstämmer med vad Johan Andersson har anfört och vilkens överklagande prövas i sak nedan.

Bygglov för vindkraftverk

Mark- och miljödomstolen har i målet att ta ställning till om den utredning som har legat till grund för beslutet om bygglov för vindkraftverken var tillräcklig för den intresseavvägning som ska göras vid bedömningen av markens lämplighet för den sökta åtgärden, 2 kap. 1 § plan- och bygglagen. Enligt sistnämnda bestämmelse ska vid bedömningen även beaktas bestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. miljöbalken.

Av miljöbalkens hushållningsbestämmelser är i aktuellt fall 3 kap. 3 § miljöbalken av särskilt intresse. Av bestämmelsen framgår att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åt-

gärder som kan skada naturmiljön. I förarbetena anges att ett viktigt syfte med bestämmelsen är att slå vakt om den genetiska mångfalden i naturen genom skydd av arter vilkas existens är hotade (se prop. 1997/98:45, Del 2, s. 668).

Platsen för de planerade vindkraftverken ligger inom ett område som i det tematiska tillägget för vindkraft till gällande översiktsplanen, har utpekats som ett område av riksintresse för vindkraft. I det tematiska tillägget anges att området bl.a. sammanfaller med fyra fågelskyddsområdena inom Rindö-Sundbyholmsarkipelagen. I det tematiska tillägget understryks även att det är exploatörens ansvar att bl.a. undersöka viktiga häcknings- och födosöksområden för större rovfåglar.

Lokaliseringen av vindkraftverken till den aktuella platsen innebär dock att de kommer att uppföras i nära anslutning till områden som har bedömts vara skyddsvärda bl.a. med hänsyn till fågellivet. Under handläggningen av bygglov hos nämnden framkom det uppgifter om att det fanns skyddsvärda fågelarter i närheten av de planerade vindkraftverken. Dessa omständigheter är i sig sådana som, enligt mark- och miljödomstolens mening, talar för att det kunde vara befogat med en utredning om vindkraftverkens miljöpåverkan.

Av de uppgifter som har lämnats av länsstyrelsen i målet framgår att det finns ett havsörnsbo nära intill den plats där vindkraftverken är avsedda att uppföras. Länsstyrelsen utesluter inte heller förekomsten av fiskgjuse. Förekomsten av havsörn och fiskgjuse styrks av de redogörelser som har lämnats av klagandena. Uppgifterna har inte bestritts av nämnden och Strängnäs stift. Strängnäs stift har dock ifrågasatt uppgiften om att fiskgjuse har häckat i området under 2013.

Elisabeth Östling och Urmas Bergfeld uppgav båda att någon särskild inventering eller utredning av förekomsten av havsörn och fiskgjuse i aktuellt område inte gjorts vid handläggningen av bygglovsärendet i underinstanserna. Att så inte har skett kan också mark- och miljödomstolen konstatera av de handlingar som bifogades ansökan om bygglov och som finns tillgänglig hos domstolen.

De omständigheter som mark- och miljödomstolen nu har pekat på innebär, enligt domstolens mening, att avsaknaden av en fågelinventering specifik för det område där vindkraftverken är planerade att uppföras innebär att bygglovsansökan inte uppfyller de krav som föreskrivs i 8 kap. 20 § plan- och bygglagen (se Mark- och miljööverdomstolen, dom 2013-10-09, mål nr P 9722-12). På grund härav upphäver domstolen, med ändring av länsstyrelsens beslut, nämndens beslut att meddela bygglov för de sökta åtgärderna.

Strängnäs stift har hos mark- och miljödomstolen åtagit sig att under 2014 utreda förekomsten av rovfågel i området om domstolen finner det nödvändigt. I sådana fall har Strängnäs stift även anfört att ärendet ska återförvisas till länsstyrelsen för fortsatt handläggning. Domstolen bedömer dock att den utredning som behövs för att göra en fullständig bedömning av vindkraftverkens påverkan på området skulle ha getts in i samband med bygglovsansökan eller i vart fall ha getts in som en komplettering till nämnden under hanteringen av bygglovet där. En återförvisning till länsstyrelsen skulle, enligt domstolens bedömning, vara i strid med principen om instansordningen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 3](#) (DV427)

Överklagande senast den 5 juni 2014. Prövningstillstånd krävs.

Claes-Göran Sundberg

Maria Backström Bergqvist

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Claes-Göran Sundberg, ordförande, och tekniska rådet Maria Backström Bergqvist. Föredragande har varit beredningsjuristen Alexandra Venander.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Elisabeth Östlin
0155-26 41 12

BESLUT

Datum
2012-01-04

Dnr

403-4718-2010

NACKA TINGSRÄTT

m H

INKOM: 2012-01-31
MÅLNR: P 635-12
AKTBIL: 3

Se sändlista

**Överklagande av Plan- och byggnämndens i Strängnäs kommun
beslut om bygglov för två vindkraftverk; Näs 1:4 och Knutsberg
1:2**

BESLUT

Länstyrelsen avslår följande parter talan:

- ✗ Birgitta Jönsson och Torsten Johansson (Knutsberg 1:9), dnr 403-4718-2010
- ✗ Karin Asplund och Göran Zetterlund (Knutsberg 1:10), dnr 403-4718-2010
- ✗ Björn Arvidsson (Näs 1:5), dnr 403-4733-2010
- ✗ Lennart Andersson och Johan Andersson (Helgarö-Väla 1:1), 403-2045-2011

Detta beslut kan överklagas till Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt, se nedan.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Överklagat beslut

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun beviljade den 3 november 2010, § 276, bygglov för uppförande av två vindkraftverk med max 2 MW effekt och med en navhöjd på 95 m och en rotordiameter på 90 m på rubricerade fastigheter. Som motiv för beslutet angavs i huvudsak följande. Placeringen av de tänkta vindkraftverken ligger utanför detaljplan i norra delen av Fogdön, ca 3 km nordost om Björsund. Platsen för etableringen består idag av skogsmark och ska så göra även i fortsättningen. De planerade vindkraftverken kommer i viss utsträckning förändra landskapsbilden men inte så allvarligt att påverkan kan stå i strid mot 3 kap 1 § PBL. Inte heller kommer vindkraftverken nämnvärt inkräkta på det rörliga friluftslivet eller anses påtagligt skada områdets natur-

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
611 86 NYKÖPING	Stora torget 13 sodermanland@lansstyrelsen.se	0155-26 40 00 växel	0155-26 71 25	
Organisationsnr	PlusGiro	Bankgiro	Faktureringsadress	Internet
202100-2262	35174-2 www.lansstyrelsen.se/sodermanland	5051-8653	FE 98	
			833 83 STRÖMSUND	

BESLUT

Datum

2012-01-04

Dnr

403-4718-2010

m fl

och kulturvärden. Avstånd till närmaste bebyggelse är ca 680 m. Detta medför att placeringen av vindkraftverken inte kan anses medföra en betydande olägenhet för de befintliga bostäderna. Den aktuella etableringen ligger inom ett område som av Energimyndigheten är utpekad som riksintresse för vindbruk. Etableringen sammanfaller med riksintresse för Mälaren med öar och strandområden och riksintresse för fiske.

Överklaganden

Beslutet har överklagats av:

Birgitta Jönsson och Torsten Johansson, ägare till fastigheten Knutsberg 1:9
Karin Asplund och Göran Zetterlund, ägare till fastigheten Knutsberg 1:10
Björn Arvidsson, ägare till fastigheten Näs 1:5
Lennart och Johan Andersson, ägare till fastigheten Helgarö-Väla 1:1

Som grund för yrkandet har bl a anförts att de planerade vindkraftverkens placering och höga totalhöjd innebär intrång och påtaglig risk för person- och egendomsskador på kringliggande fastigheter. Med beaktande av vindkraftverkens planerade höjd erfordras minst 1 000 m skyddsavstånd till närboende. Boende skulle utsättas för omfattande störningar i olika former såsom ljus, buller och skuggor. Känslig natur, växter, djur- och fågelliv skulle allvarligt skadas och landskapet skulle omvandlas till ett industrilandskap. Möjligheter till skogsbruk, naturliv, rekreation och jakt skulle påverkas negativt. Vidare har efterfrågats säkerhetsföreskrifter för de planerade verken beträffande bl a skaderisker och skyddsområden, frågor kring för transport och byggnation av vindkraftverken nödvändiga väg- och markarbeten, behov av villkor för eventuellt bygglov, övriga miljökonsekvenser. Det har slutligen även framförts synpunkter gällande kommunens handläggning av ärendet.

SKÄL FÖR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Talerätt

Länsstyrelsen har inledningsvis att ta ställning till om de som överklagat beslutet har rätt att överklaga.

Allmänna regler om rätt att överklaga beslut av förvaltningsmyndighet finns i 22 § förvaltningslagen (1986:223). Där föreskrivs att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas.

De två nu aktuella vindkraftverken är belägna med ca 500 meters avstånd från varandra.

BESLUT

Datum

Dnr

2012-01-04

403-4718-2010
m fl

Enligt praxis anses bygglovsbeslut angå ägare till de fastigheter som gränsar direkt till den fastighet bygglovet gäller och därutöver ägare till fastigheter i nära grannskap som är särskilt berörda med hänsyn till arten och omfattningen av det byggande som avses med bygglovet, naturförhållanden på platsen m m. En vägledning rörande "närhetsrekvisitet" ges i RÅ 1992 ref 81 där klaganden ansågs ha talerätt vid uppförandet av fyra vindkraftverk lokaliserade ca 550 m från deras fastigheter. Vindkraftverken uppgavs där kunna ses från fastigheterna trots att det fanns en viss busk- och trädvegetation mellan verken och fastigheterna.

Vad gäller fastigheterna Helgarö-Väla 1:1 samt Knutsberg 1:9 och 1:10 får dessa fastighetsägare/boende anses ha talerätt då de är gränsgrannar till de tänkta vindkraftverken. Beträffande Näs 1:5 får även den fastighetens ägare anses ha talerätt trots att fastigheten inte direkt gränsar till de aktuella fastigheterna Knutsberg 1:2 och Näs 1:4. Avståndet mellan befintlig bostad på Näs 1:5 och det södra vindkraftverket är ca 1 km. Till det norra vindkraftverket är avståndet ca 1,3 km. Helgarö-Väla 1:1 är gränsgranne med vindkraftverket på fastigheten Knutsberg 1:2 men i avstånd räknat ligger emellertid det tilltänkta vindkraftverket på Näs 1:4 närmare. Avståndet är dock ca 2 km. Till det norra vindkraftverket är avståndet över 2 km.

Sakprövning

Enligt övergångsbestämmelserna till plan- och bygglagen (2010:900) ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för mål och ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011 och mål och ärenden som avser överklagande av beslut i ett sådant mål eller ärende till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort.

Enligt 8 kap. 12 § plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, skall ansökningar om bygglov för åtgärder inom områden som inte omfattas av detaljplan bifallas, om åtgärden uppfyller kraven i 2 kap. PBL,

1. om åtgärden uppfyller kraven i 2 kap. PBL,
2. inte skall föregås av detaljplaneläggning på grund av bestämmelserna i 5 kap. 1 § PBL,
3. inte strider mot områdesbestämmelser och
4. uppfyller kraven i 3 kap. 1, 2 och 10-18 §§ PBL.

Vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas.

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön, 3 kap 6 § miljöbalken.

BESLUT

Datum

Dnr

2012-01-04

403-4718-2010

m fl

Bygglovpliktiga vindkraftverk ska enligt 3 kap. 1 och 14 §§ ÄPBL placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Enligt 3 kap. 2 och 14 §§ ÄPBL ska de dessutom placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte medför fara eller betydande olägenheter för omgivningen.

Länsstyrelsens bedömning.

Vad klagandena anfört om brister i kommunens handläggning utgör inte ett sådant allvarligt fel att ärendet ska återförvisas.

Det överklagade beslutet ger lov till uppförande av två vindkraftverk med vardera max 2 MW effekt, en navhöjd på max 95 m och en rotordiameter om max 90 m.

Själva bygglovsprövningen gäller lokalisering, yttre utformning och användning. De tekniska egenskaperna behandlas i samband med bygganmälan som görs till byggnadsnämnden minst 3 veckor före byggstart.

De föreslagna lägena för vindkraftverken ligger inom ett område utpekad i Länsstyrelsens naturvårdsöversikt – Rällingelandskapet som bl a uppvisar geologiska och botaniska värden. Väster och öster om det norra vindkraftverket finns av skogsstyrelsen utpekade sumpskogsmiljöer, där det västra beståndet delvis är klassat som nyckelbiotop.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande inför bygglovsbeslutet inte framfört några synpunkter på etableringen ur miljöskyddsskäl men vill dock påpeka att det i området finns värdefulla miljöer ur natur- och kulturmiljösynpunkt. Det är, enligt yttrandet, viktigt att hänsyn tas till detta vid etablering av vindkraftverk och kringinstallationer såsom schaktning, lednings- och kabeldragning, vägdragning, materialupplag samt andra installationer som har samband med projektet som t ex kontroll- och transformatorbyggnader. När det gäller kulturmiljön så har vid en för några år sedan genomförd revideringsinventering av fornlämningar noterats tre gravar i form av stensättningar på fastigheten Näs 1:4. Dessa är belägna 130 – 150 m norr om platsen för det södra vindkraftverket och bedöms inte beröras av vindkraftverken. Enligt det överklagade beslutet ska Länsstyrelsens yttrande beaktas vid uppförandet av vindkraftverken.

Strängnäs kommun antog den 22 januari 2010 ett tematiskt tillägg till sin översiktsplan – Tema Vindkraft. Den i detta ärende aktuella etableringen ligger inom ett område som av Energimyndigheten utpekats som riksintresse för vindbruk och benämns som "område 2" i "Tema vindkraft". Lokaliseringen sammanfaller med riksintresse för Mälaren med öar och strandområden och riksintresse för fiske.

BESLUT

Datum

Dnr

2012-01-04

403-4718-2010

m fl

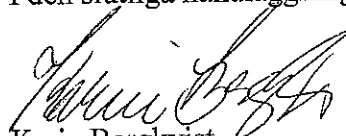
Strängnäs kommuns tilläggsdokument till översiktsplanen – Tema Vindkraft – beskriver de områden inom kommunen som Energimyndigheten redovisat såsom riksintresse för vindbruk. Någon vägning av detta intresse mot övriga intressen har inte gjorts i dokumentet och inte heller av Energimyndigheten, utan avvägningen förutsätts ske vid prövningen av enskilda verk.

Den omständigheten att Mälaren med öar och strandområden är utpekad som ett primärt rekreativområde enligt 4 kap. 2 § miljöbalken, är ett riksintresse enligt 4 kap. 1 §, innehåller restriktionsområden enligt 3 kap. 2 § miljöbalken, Natura-2000-områden, fågelskyddsområden och nyckelbiotoper m.m. kan inte utesluta varje etablering av vindkraftverk eller grupper av vindkraftverk i området. En bedömning måste göras i det enskilda fallet utifrån hur den tänkta lokaliseringen påverkar det skyddade intresset.

Av utredningen i ärendet, miljökonsekvensbeskrivningen, framgår vidare att befintliga och lokala vägar kommer att användas i första hand som bygg- och servicevägar. Den nya väg som kommer att anläggas till vindkraftverken kommer att anläggas i skogsmark på fastigheten Näs 1:4 med fortsättning från befintlig väg. Den befintliga vägen kommer att förstärkas.

Vid en samlad bedömning finner Länsstyrelsen att de planerade vindkraftverken inte utgör sådan betydande olägenhet som avses i 3 kap. 2 § ÄPBL att de inte kan tillåtas. Överklagandena ska därför avslås.

I den slutliga handläggningen har även länsarkitekten Torbjörg Sekse deltagit.

Karin Bergkvist
chefsjurist

Elisabeth Östlin
handläggare

Upplysning

Miljö- och räddningsnämnden har i delegationsbeslut den 22 februari 2008 med stöd av 27 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd förelagt Strängnäs stift, Prästlönetillgångar, om ett antal försiktighetsmått i samband med de planerade vindkraftverken. Försiktighetsmåttarna har angetts i 11 olika punkter, bl a regleras ljudnivåerna, hur markområdena ska väljas för minsta möjliga naturmiljöpåverkan och återställas då anläggningsarbetet är avslutat, hur olägenheter i form av skuggning eller reflexer ska åtgärdas samt att kontroll från miljöskyddssynpunkt ska ske.

BESLUT

Datum

2012-01-04

Dot

403-4718-2010

m fl

HUR MAN ÖVERKLAGAR .

Om ni vill överklaga detta beslut ska ni skicka ett överklagande till Länsstyrelsen. Överklagandet ska vara skriftligt och undertecknat av er. Det ska ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag som ni tagit del av beslutet. För det allmänna (t.ex. kommunen) räknas dock tiden från beslutsdagen. I överklagandet ska ni ange vilket beslut som ni överklagar (t.ex. genom att ange beslutets diarienummer), hur ni vill att beslutet ska ändras och varför ni anser att det ska ändras. Länsstyrelsen kommer att sända överklagandet samt Länsstyrelsens och kommunens akt vidare till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Sändlista:

Birgitta Jönsson och Torsten Johansson, Östgötagatan 42, lgh 1001, 116 64 Stockholm, ägare till fastigheten Knutsberg 1:9

Karin Asplund och Göran Zetterlund, Knutsberg 6, 645 92 Strängnäs, ägare till fastigheten Knutsberg 1:10

Björn Arvidsson, Näs gård 1, 645 92 Strängnäs, ägare till fastigheten Näs 1:5

Lennart Andersson, ägare till fastigheten Helgarö-Väla 1:1

ombud: Föreningen Landskapsskydd i Strängnäs, Rällinge, Stenhammar 2, 645 92 Strängnäs

Johan Andersson, ägare till fastigheten Helgarö-Väla 1:1

ombud: Bernd Stymer, Väla Gård, Helgarö, 645 92 Strängnäs

Kopia till:

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, Nygatan 10, 645 80 Strängnäs

Strängnäs stift, Prästlönetillgångar

RGP Vindkraft, Box 639, 581 07 Linköping

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Elisabeth Östlin
0155-26 41 12

BESLUT

Datum

2012-03-23

1(7)

Dnr

× 403-993-2012

403-994-2012

NACKA TINGSRÄTT

INKOM: 2012-04-02

MÅLNR: P 1924-12

AKTBIL: 9

Se sändlista

Överklagande av Plan- och byggnämndens i Strängnäs kommun beslut om bygglov för två vindkraftverk; Näs 1:4 och Knutsberg 1:2

BESLUT

Länstyrelsen avslår Wilhelm och Apinunt Thornefors samt Kerstin Karlssons överklaganden.

Detta beslut kan överklagas till Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt, se nedan.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Överklagat beslut

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun beviljade den 3 november 2010, § 276, bygglov för uppförande av två vindkraftverk med max 2 MW effekt och med en navhöjd på 95 m och en rotordiameter på 90 m på rubricerade fastigheter. Som motiv för beslutet angavs i huvudsak följande. Placeringen av de tänkta vindkraftverken ligger utanför detaljplan i norra delen av Fogdön, ca 3 km nordost om Björsund. Platsen för etableringen består idag av skogsmark och ska så göra även i fortsättningen. De planerade vindkraftverken kommer i viss utsträckning förändra landskapsbilden men inte så allvarligt att påverkan kan stå i strid mot 3 kap 1 § PBL. Inte heller kommer vindkraftverken nämnvärt att inkräkta på det rörliga friluftslivet eller anses påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden. Avstånd till närmaste bebyggelse är ca 680 m. Detta medför

Postadress 611 86 NYKÖPING	Besöksadress Stora torget 13	Telefon 015-26 40 00 växel	Telefax 0155-26 71 25	E-post sodermanland@lansstyrelsen.se
--------------------------------------	--	--------------------------------------	---------------------------------	--

Organisationsnr 202100-2262	PlusGiro 35174-2	Bankgiro 5051-8653	Faktureringsadress FE 98 833 83 STRÖMSUND	Internet www.lansstyrelsen.se/ sodermanland
---------------------------------------	----------------------------	------------------------------	--	--

BESLUT

2(7)

Datum	Dnr
2012-03-23	403-993-2012
	403-994-2012

att placeringen av vindkraftverken inte kan anses medföra en betydande olägenhet för de befintliga bostäderna. Den aktuella etableringen ligger inom ett område som av Energimyndigheten är utpekad som riksintresse för vindbruk. Etableringen sammanfaller med riksintresse för Mälaren med öar och strandområden och riksintresse för fiske.

Överklaganden

Wilhelm och Apinunt Thornefors ägare till fastigheterna Knutsberg 1:8, 1:11, 1:12 och 1:17 och Kerstin Karlsson, ensam dödsbodeläggare av fastigheten Knutsberg 1:3 har överklagat beslutet och yrkat att det ska upphävas.

Som grund för yrkandet har bl a anförts att de planerade vindkraftverkens placering och höga totalhöjd medför intrång och påtaglig risk för person- och egendomsskador på angränsande fastigheter. Risken finns för nedfallande föremål som is. Med beaktande av vindkraftverkens planerade höjd fordras minst 1 000 m skyddsavstånd till närboende. Boende skulle dessutom utsättas för omfattande störningar i olika former såsom ljus, buller och skuggor. Känslig natur, växter, djur- och fågelliv skulle allvarligt skadas och landskapet skulle omvandlas till ett industrilandskap. Möjligheter till skogsbruk, naturliv, rekreation och jakt skulle påverkas negativt. Vidare efterfrågas säkerhetsföreskrifter för de planerade verken beträffande bl a skaderisker och skyddsområden, frågor kring för transport och byggnation av vindkraftverken nödvändiga väg- och markarbeten, behov av villkor för eventuellt bygglov, övriga miljökonsekvenser samt hemställan om att Strängnäs stift och Strängnäs kommun föreläggs att avge yttranden innan bygglovsärendet avgörs. En närmare precisering önskas av hur de planerade väg- och markarbeten, berörande fastigheten Knutsberg 1:3 och området i övrigt, även på sträckan från allmän väg över Knutsberg 1:3 ner till planerade byggplatser, är tänkt att utföras. Det har slutligen framförts synpunkter gällande kommunens handläggning av ärendet samt önskemål om syn på platsen.

RGP Vindkraft har yttrat sig varvid i huvudsak följande framförts. För att undvika konflikt med grannar och samfälliga vägar kommer vägdragning till vindkraftverken att helt ske på Strängnäs stifts marker. Ett erbjudande kommer även att skickas till alla berörda grannar om delägarskap i vindkraftverken. Vad sedan gäller säkerhet så finns i Sverige inga säkerhetsavstånd till vindkraftverk för allmänheten. En varningsskylt brukar sättas upp nära vindkraftverket som varnar för eventuell isbildning vintertid. För övrigt kommer det inte att bli några inskränkningar av allemansrätten. Tillstånd skulle inte ges till vindkraftverk om inte aktuell lagstiftning skulle följas. Vad slutligen gäller vindfångstområden så är tanken att arrendet fördelas enligt de principer som LRF tillämpar. Detta innebär att de närmaste grannarna får en intäkt från arrendet för att man utnyttjar deras vind- fångstområde.

BESLUT

3(7)

Datum

Dnr

2012-03-23

403-993-2012

403-994-2012

Kerstin Karlsson (fastigheten Knutsberg 1:3) har härefter i huvudsak anfört följande. Stiftet förutsätter ett ensidigt ianspråktagande av del av fastigheten 1:3 på ett sätt som stiftet saknar rättlig rådighet till. Oaktat den nu planerade nya vägen över egen mark kvarstår övriga framförda invändningar:

- En betydande del av för driften för de båda planerade vindkraftverken erforderliga vindupptagningsområden skulle komma att omfatta fastigheten Knutsberg 1:3
- Inom dessa områden på fastigheten skulle inga andra vindkraftverk kunna byggas där vilket omöjliggör vindbruk på fastigheten
- Kerstin Karlsson eller hennes närstående som i framtiden kan komma att befinna sig på aktuell del av den egna fastigheten skulle utsättas för risk
- En grundförutsättning för beviljande av bygglov måste vara att vindkraftverk placeras så att erforderliga vindupptagningsområden är belägna och skyddsåtgärder kan vidtagas innanför de sökande fastigheternas gränser eller med stöd av befintliga avtal. Detta är nu inte fallet. Stiftet nonchalerar de risker som finns förknippade med vindkraftverk.
- De principer som avses att tillämpas för arrendeersättning av vindfångstområden är "enligt de principer LRF tillämpar". LRF är ingen myndighet och "tillämpar" själv inga principer för fördelning av arrendeersättning för. Arrende kan inte framtvingas. Enligt grundläggande civilrättsliga principer äger en fastighet inte bara själva marken utan även luftområdet ovan marken. Detta område avser stiftet nu att utan avtal med Knutsberg 1:3 självsvåldigt och kontinuerligt för många år framåt ta i anspråk för industriell produktion av elenergi. Beviljandet av sökta bygglov skulle ensidigt gynna stiftet på andra markägares bekostnad.
- Någon form av samplanering och sambruk för det aktuella området erfordras vilket förutsätter avtal.
- Riskanalyser bör företas. Nödvändiga tekniska och andra villkor för byggnation och drift bör uppställas.
- Ärendet bör återförvisas till kommunen för samplanering och en helhetsbedömning innefattande jämväl utredning av alternativa placeringar för byggnation av vindkraftverken.

Apinunt och Wilhelm Thornefors (fastigheterna Knutsberg 1:8, 1:11, 1:12 och 1:17) har anfört i huvudsak följande.

- Den planerade nya vägen kommer att korsa och skada samt även i övrigt direkt påverka flera i området befintliga sumpskogs- och våtmarksområden som redan genom under senare år genomförda avverkningar påverkats kraftigt och därför är extra utsatta, liksom i området befintliga rullstensåsar

BESLUT

4(7)

Datum

Dnr

2012-03-23

403-993-2012

403-994-2012

- Ärendet bör återförvisas till Strängnäs kommun för genomförande av en sådan helhetsprövning av konsekvenser som Länsstyrelsen i flera tidigare yttranden till nämnden förutsatt ska göras
- Eventuella dröjsmål med att ärendet återförvisas är självpåkallat av sökanden och kan inte utgöra grund för att inte återförvisa ärendet

SKÄL FÖR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Enligt övergångsbestämmelserna till plan- och bygglagen (2010:900) ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för mål och ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011 och mål och ärenden som avser överklagande av beslut i ett sådant mål eller ärende till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort.

Enligt 8 kap. 12 § plan- och bygglagen (1987:10), ÄPBL, skall ansökningar om bygglov för åtgärder inom områden som inte omfattas av detaljplan bifallas, 1. om åtgärden uppfyller kraven i 2 kap. ÄPBL, 2. inte skall föregås av detaljplaneläggning på grund av bestämmelserna i 5 kap. 1 § ÄPBL, 3. inte strider mot områdesbestämmelser och 4. uppfyller kraven i 3 kap. 1, 2 och 10-18 §§ ÄPBL.

Vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas.

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön, 3 kap 6 § miljöbalken.

Bygglovpliktiga vindkraftverk ska enligt 3 kap. 1 och 14 §§ ÄPBL placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Enligt 3 kap. 2 och 14 §§ ÄPBL ska de dessutom placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte medför fara eller betydande olägenheter för omgivningen.

Fastigheten Knutsberg 1:3 är gränsgranne med Näs 1:4 och fastigheterna Knutsberg 1:8, 1:11, 1:12 och 1:17 är gränsgranne med Knutsberg 1:2. Samtliga gränsar således till de fastigheter på vilka de planerade vindkraftverken avses uppföras. Den byggnad som ligger närmast finns på ett avstånd av ca 680 m från det närmsta vindkraftverket. Kerstin Karlsson har såsom dödsbodelägare övertagit sin avlidne makes talan.

BESLUT

5(7)

Datum

Dnr

2012-03-23

403-993-2012

403-994-2012

Länsstyrelsen gör följande bedömning.

Inledningsvis gör Länsstyrelsen bedömningen att vad klagandena anfört om brister i kommunens handläggning inte utgör ett sådant allvarligt fel att ärendet ska återförvisas av den orsaken.

Det överklagade beslutet ger lov till uppförande av två vindkraftverk med vardera max 2 MW effekt, en navhöjd på max 95 m och en rotordiameter om max 90 m.

De föreslagna lägena för vindkraftverken ligger inom ett område utpekad i Länsstyrelsens naturvårdsöversikt – Rällingelandskapet som bl a uppvisar geologiska och botaniska värden. Väster och öster om det norra vindkraftverket finns av skogsstyrelsen utpekade sumpskogsmiljöer, där det västra beståndet delvis är klassat som nyckelbiotop.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande inför bygglovsbeslutet inte framfört några synpunkter på etableringen ur miljöskyddsskäl men vill dock påpeka att det i området finns värdefulla miljöer ur natur- och kulturmiljösynpunkt. Det är, enligt yttrandet, viktigt att hänsyn tas till detta vid etablering av vindkraftverk och kringinstallationer såsom schaktning, lednings- och kabeldragning, vägdragning, materialupplag samt andra installationer som har samband med projektet som t ex kontroll- och transformatorbyggnader. När det gäller kulturmiljön så har vid en för några år sedan genomförd revideringsinventering av fornlämningar noterats tre gravar i form av stensättningar på fastigheten Näs 1:4. Dessa är belägna 130 – 150 m norr om platsen för det södra vindkraftverket och bedöms inte beröras av vindkraftverken. Enligt det överklagade beslutet ska Länsstyrelsens yttrande beaktas vid uppförandet av vindkraftverken.

Strängnäs kommun antog den 22 januari 2010 ett tematiskt tillägg till sin översiktsplan – Tema Vindkraft. Den i detta ärende aktuella etableringen ligger inom ett område som av Energimyndigheten utpekats som riksintresse för vindbruk och benämns som ”område 2” i ”Tema vindkraft”. Lokaliseringen sammanfaller med riksintresse för Mälaren med öar och strandområden och riksintresse för fiske.

Strängnäs kommuns tilläggsdokument till översiktsplanen – Tema Vindkraft – beskriver de områden inom kommunen som Energimyndigheten redovisat såsom riksintresse för vindbruk. Någon vägning av detta intresse mot övriga intressen har inte gjorts i dokumentet och inte heller av Energimyndigheten, utan avvägningen förutsätts ske vid prövningen av enskilda verk.

Den omständigheten att Mälaren med öar och strandområden är utpekad som ett primärt rekreativt område enligt 4 kap. 2 § miljöbalken, är ett riksintresse enligt

BESLUT

6(7)

Datum	Dnr
2012-03-23	403-993-2012
	403-994-2012

4 kap. 1 §, innehåller restriktionsområden enligt 3 kap. 2 § miljöbalken, Natura-2000-områden, fågelskyddsområden och nyckelbiotoper m.m. kan inte utesluta varje etablering av vindkraftverk eller grupper av vindkraftverk i området. En bedömning måste göras i det enskilda fallet utifrån hur den tänkta lokaliseringen påverkar det skyddade intresset.

I detta fall har de tänkta platserna för vindkraftverken bedömts lämpliga med tanke på relativt bra vindförhållanden och att det är glest med bostäder i området. Vidare består området mest av skogsmark blandat med en del odlingsområden. Vid byggnationen ska hänsyn tas till vad som framförts i Länsstyrelsens yttrande rörande värdefulla miljöer ur natur- och kulturmiljösynpunkt.

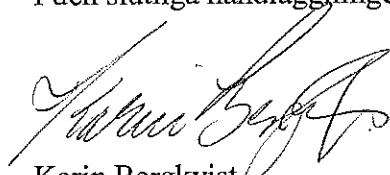
Själva bygglovsprövningen gäller lokalisering, yttre utformning och användning. Alternativa lokaliseringsplatser bedöms i miljökonsekvensbeskrivningen inför miljöprövningen av vindkraftverken. De tekniska egenskaperna behandlas i samband med byggnmälan som görs till byggnadsnämnden före byggstart.

Av utredningen i ärendet, miljökonsekvensbeskrivningen, och vad numera sökanden uppgett framkommer att vägdragningen till vindkraftverken helt ska ske på Strängnäs stifts marker.

Risken för nedfallande föremål får enligt Länsstyrelsens uppfattning anses vara försvinnande liten. Verksamhetsutövarens ansvar för underhåll av anläggningen har här givetvis betydelse.

Vid en samlad bedömning finner Länsstyrelsen att de två planerade vindkraftverken inte utgör en sådan fara eller betydande olägenhet som avses i 3 kap. 2 § ÄPBL att de inte kan tillåtas. Länsstyrelsen har heller inte funnit att det begärda besöket på platsen är nödvändigt. Överklagandena ska därför avslås.

I den slutliga handläggningen har länsarkitekt Torbjörg Sekse deltagit.

Karin Bergkvist
chefsjurist

Elisabeth Östlin
handläggare

BESLUT

7(7)

Datum

Dnr

2012-03-23

403-993-2012

403-994-2012

Upplysning

Miljö- och räddningsnämnden har i delegationsbeslut den 22 februari 2008 med stöd av 27 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd förelagt Strängnäs stift, Prästlönetillgångar, om ett antal försiktighetsmått i samband med de planerade vindkraftverken. Försiktighetsmått har angetts i 11 olika punkter, bl a regleras ljudnivåerna, hur markområdena ska väljas för minsta möjliga naturmiljöpåverkan och återställas då anläggningsarbetet är avslutat, hur olägenheter i form av skuggning eller reflexer ska åtgärdas samt att kontroll från miljöskyddssynpunkt ska ske.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om ni vill överklaga detta beslut ska ni skicka ett överklagande till Länsstyrelsen. Överklagandet ska vara skriftligt och undertecknat av er. Det ska ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag som ni tagit del av beslutet. För det allmänna (t.ex. kommunen) räknas dock tiden från beslutsdagen. I överklagandet ska ni ange vilket beslut som ni överklagar (t.ex. genom att ange beslutets diarienummer), hur ni vill att beslutet ska ändras och varför ni anser att det ska ändras. Länsstyrelsen kommer att sända överklagandet samt Länsstyrelsens och kommunens akt vidare till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt.

Sändlista:

1. Wilhelm Thornefors, Advokatfirman Wilhelm Thornefors AB, Birger Jarlsgatan 42, 114 29 Stockholm i egenskap av ombud för Kerstin Karlsson, ägare till fastigheten Knutsberg 1:3, + dk
2. Wilhelm och Apinunt Thornefors, Advokatfirman Wilhelm Thornefors AB, Birger Jarlsatan 42, 114 29 Stockholm, ägare till fastigheterna Knutsberg 1:8, 1:11, 1:12 och 1:17, + dk

Kopia till:

Plan- och byggnämnden i Strängnäs kommun, Nygatan 10, 645 80 Strängnäs
Strängnäs stift, Prästlönetillgångar
RGP Vindkraft, Box 639, 581 07 Linköping

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.